

(Bu bölümde işlenecek olan konuların, matematik müfredat programındaki yeri altta gösterilmiştir.)

9. 1. 1. 3. Koşullu önermeyi ve iki yönlü koşullu önermeyi açıklar.

A) $p \Rightarrow q \equiv p' \vee q$ olduğu doğruluk tablosu yardımıyla gösterilir.

B) “ Ve, veya, ya da, ise ” bağlaçları kullanılarak verilen en fazla iki önerme içeren ve en fazla dört bileşenli bileşik önermelere denk basit önermeler buldurulur.

C) $p \Leftrightarrow q \equiv (p \Rightarrow q) \wedge (q \Rightarrow p)$ olduğu doğruluk tablosu ile gösterilir.

9. 1. 1. 4. Her ($\forall$) ve bazı ($\exists$) niceleyicilerini örneklerle açıklar.

(Sözel olarak verilen ve niceleyici içeren açık önermeler, sembolik mantık diliyle; sembolik mantık diliyle verilen ve niceleyici içeren açık önermeler de sözel olarak ifade edilir.)

4) İse Bağlacı ($\Rightarrow$) (Koşullu Önerme)

p ve q iki önerme olsun. Bu önermelerin **ise** bağlacı ile bağlanması sonucunda oluşan bileşik önermeye “**koşullu önerme**” adı verilir.

Babası Ali'ye, “ Tıp fakültesini kazanırsan sana araba alacağım. ” diyor.

p : “ Ali tıp fakültesini kazandı. ”

q : “ Babası arabayı aldı. ” önermelerini alalım.

p	q	$p \Rightarrow q$
1	1	1
1	0	0
0	1	1
0	0	1

Tıbbi kazanırsa babası arabayı alır.

Tıbbi kazanırsa babası arabayı almaz.

Tıbbi kazanmazsa da babası arabayı alabilir.

Tıbbi kazanmazsa babası arabayı almaz.

Not: $p \Rightarrow q$ bileşik önermesinde; p doğru q yanlış iken sonuç yanlış, diğer durumlarda ise sonuç doğrudur.

Soru: $\mathcal{A}$) $(1 \Rightarrow 0)' \Rightarrow (0 \vee 1') \equiv ?$

$\mathcal{B}$) $1 \Rightarrow [(0 \Rightarrow 0) \wedge (0 \underline{\vee} 0)'] \equiv ?$

Soru: p : “ $x < 0$ durumunda $x^2 > 0$ olur.” ve
 q : “ $x^2 = 4$ için $x = 2$ 'dir.” önermeleri için $q \Rightarrow p$ önerme-
sinin doğruluk değerini bulunuz.

Örnek:

$p \Rightarrow q' \equiv 0$ ve $r \wedge s \equiv 1$ ise $(r' \vee q) \Rightarrow (p \vee s) \equiv ?$

Soru: $p' \Rightarrow (q \vee r') \equiv 0$ ise $(p \wedge q)' \Rightarrow r \equiv ?$

Soru: $(p ' \Rightarrow q) ' \wedge r ' \equiv 1$ ise $[p \wedge (q ' \Rightarrow r)] ' \equiv ?$

Tanım: $p \Rightarrow q$ önermesinin doğruluk değeri **1** ise bu koşullu önermeye “**gerektirme**” adı verilir.

Soru: p : “ $2^3 < 3^2$ ” ve q : “ $\frac{1}{5} > \frac{1}{3}$ ” önermeleri için

$p \Rightarrow q$ önermesinin bir gerektirme olup olmadığını kontrol ediniz.

Soru: p : “ $(2/3)^{-2} = 9/4$ ” ve q : “ $\sqrt[3]{-27} = -3$ ” önermeleri için $q' \Rightarrow p$ önermesinin bir gerektirme olup olmadığını kontrol ediniz.

Koşullu Önermenin Karşıtı, Ters, Karşıt Ters

$p \Rightarrow q$ bileşik önermesinin karşıtı $q \Rightarrow p$ 'dir.

$p \Rightarrow q$ bileşik önermesinin tersi $p' \Rightarrow q'$ 'dir.

$p \Rightarrow q$ bileşik önermesinin karşıt tersi $q' \Rightarrow p'$ 'dir.

Örnek: “ Bir üçgenin kenarları eş ise iç açıları da birbirine eşittir. ”

$p \Rightarrow q$ önermesinin karşıtı, tersi ve karşıt tersini bulunuz.

Karşıtı :

Tersi :

Karşıt tersi :

Soru: “ $x = 2$ ise $3x + 1 = 7$ 'dir. ” önermesinin karşıt tersini bulunuz.

Koşullu Önermenin Özellikleri :

1) $p \Rightarrow q \equiv q' \Rightarrow p'$ denkliği sağlanır. Aşağıdaki tablodan da denkliğin ispatı yapılabilir.

p	q	p'	q'	$p \Rightarrow q$	$q' \Rightarrow p'$

*** 2) $p \Rightarrow q \equiv p' \vee q$ denkliği sağlanır. Tablo çizerek de denkliğin ispatı yapılabilir.

*** 3) Özel Durumlar

$\mathbf{p \Rightarrow 1 \equiv 1}$ <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> $\mathbf{1 \Rightarrow 1 \equiv 1}$ $\mathbf{0 \Rightarrow 1 \equiv 1}$	$\mathbf{p \Rightarrow 0 \equiv p'}$ <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> $\mathbf{1 \Rightarrow 0 \equiv 0}$ $\mathbf{0 \Rightarrow 0 \equiv 1}$	$\mathbf{1 \Rightarrow p \equiv p}$ <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> $\mathbf{1 \Rightarrow 1 \equiv 1}$ $\mathbf{1 \Rightarrow 0 \equiv 0}$
$\mathbf{0 \Rightarrow p \equiv 1}$ <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> $\mathbf{0 \Rightarrow 1 \equiv 1}$ $\mathbf{0 \Rightarrow 0 \equiv 1}$	$\mathbf{p \Rightarrow p \equiv 1}$ <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> $\mathbf{1 \Rightarrow 1 \equiv 1}$ $\mathbf{0 \Rightarrow 0 \equiv 1}$	$\mathbf{p \Rightarrow p' \equiv p'}$ <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> $\mathbf{1 \Rightarrow 0 \equiv 0}$ $\mathbf{0 \Rightarrow 1 \equiv 1}$

Örnek: $p' \Rightarrow p$ önermesinin denkliğini siz bulunuz.

Örnek: $(p \Rightarrow q) \vee p \equiv ?$

Soru: $p \wedge (p \Rightarrow q')' \equiv ?$

Soru: $[(p \wedge q) \Rightarrow p] \equiv ?$

Soru: $[(p \Rightarrow q)' \wedge q]' \equiv ?$

Soru: $(q' \Rightarrow p)' \vee (p \Rightarrow q)' \equiv ?$

5) Ancak Ve Ancak Bağlacı ($\Leftrightarrow$) (İki Yönlü Koşullu Önerme)

$p \Rightarrow q$ önermesi ile karşıtı olan $q \Rightarrow p$ önermesinin “ve” bağlacı ile bağlanması sonucu oluşan bileşik önermeye “iki yönlü koşullu önerme” adı verilir.

$$p \Leftrightarrow q \equiv (p \Rightarrow q) \wedge (q \Rightarrow p) \text{ olarak alınır.}$$

Aşağıdaki tabloyu dolduralım.

$$p \Leftrightarrow q$$

↓

p	q	$p \Rightarrow q$	$q \Rightarrow p$	$(p \Rightarrow q) \wedge (q \Rightarrow p)$

Not: $p \Leftrightarrow q$ önermesinin sonucunda; p ile q 'nin değeri aynı olma durumunda sonuç 1, farklı olma durumunda ise sonuç 0 olarak alınır.

Soru: $[1' \Leftrightarrow (0 \vee 1)]' \vee (0 \Leftrightarrow 0) \equiv ?$

Soru: $p \equiv 1$, $q \equiv 0$ ve $r \equiv 1$ ise

$(p \vee q)' \Leftrightarrow [r' \Rightarrow (p' \wedge q)] \equiv ?$

Soru: $(p \Rightarrow q)' \wedge r' \equiv 1$ ise $r \Leftrightarrow (q' \wedge p) \equiv ?$

Soru:

$[q \Leftrightarrow (p \wedge r)]' \Rightarrow q \equiv 0$ ise $(p \vee r') \Leftrightarrow (q \wedge p)' \equiv ?$

Soru: $(p \vee q) \Leftrightarrow q \equiv (p \Rightarrow q)$ olduğunu gösteriniz.

(Ancak ve ancak bağlacınının açılımından elemanlar düzenlenerek istenene ulaşılır. Ama işlem uzun ve karışıktır. **Bunun yerine denkliği tablodan ispatlamak daha kolaydır.)**

Tanım: $p \Leftrightarrow q$ iki yönlü koşullu önermesinin doğruluk değeri 1 ise bu önermeye “çift gerektirme” adı verilir.

Soru: p : “Çift asal sayı yoktur.” ve q : “Negatif sayının çift kuvvetinin sonucu pozitif tam sayı olur.” önermeleri için $q \Leftrightarrow p$ önermesinin çift gerektirme olup olmadığını kontrol ediniz.

Soru: $p \equiv 0$, $q' \equiv 1$ ve $r \equiv 1$ ise

$[r \Leftrightarrow (r' \Leftrightarrow p)] \Leftrightarrow (p \Rightarrow q)$ önermesinin çift gerektirme olup olmadığını kontrol ediniz.

Soru: $(p \vee q) \Leftrightarrow (p' \wedge q')$ önermesinin çift gerektirme olup olmadığını kontrol ediniz. (Ancak ve ancak bağlacının açılımından veya tablodan sonucu bulmak da mümkündür. Ama iki parantez arasındaki bağı görebilirsenez çözümü bulmak daha kolaydır.)

İki Yönlü Koşullu Önermenin Özellikleri :

1) $p \Leftrightarrow q \equiv q' \Leftrightarrow p'$ denkliği sağlanır. İstenirse tablodan da denkleğin ispatı yapılabilir.

***2) $p \Leftrightarrow p \equiv 1$

$$p \Leftrightarrow p' \equiv 0$$

$$p' \Leftrightarrow p \equiv 0$$

$$p \Leftrightarrow 0 \equiv p'$$

$$0 \Leftrightarrow p \equiv p'$$

$$p \Leftrightarrow 1 \equiv p$$

$$1 \Leftrightarrow p \equiv p$$

denklikleri
sağlanır.

Soru: $(p \Leftrightarrow p') \Leftrightarrow (1 \Leftrightarrow p) \equiv ?$

Soru: $[(0 \Leftrightarrow p) \wedge (1 \Leftrightarrow q)] \vee q \equiv ?$

Açık Önermeler

Tanım : (Açık Önerme) İçerisinde en az bir değişken bulunan ve değişkenin durumuna göre doğru ya da yanlış hüküm bildiren ifadelere “ açık önerme ” adı verilir.

Açık önermeyi doğru yapan değerlerin kümesine “ doğruluk kümesi ” adı verilir.

Örnek : Aşağıdaki ifadelerden hangisi ya da hangileri açık önermedir ?

p : “ İstanbul Türkiye'nin yüz ölçümü olarak en büyük ilidir. ”

q : “ $x \in \mathbb{Z}$, $3x - 6 = 11$ ”

r : “ Bugün hava yağışlı olacakmış. ”

s : “ x ve y doğal sayı olmak üzere $x = 3y$ 'dir. ”

Örnek: $p(x) : "x \in \mathbb{Z}, x^2 \leq 4"$ açık önermesini doğru yapan x değerlerini bulunuz.

Soru: $s : "x$ ve y doğal sayı olmak üzere $x = 3y$ 'dir. " açık önermesini doğru yapan x ve y değerlerini bulunuz.

Soru: $p : " x \in \mathbb{Z} , x^2 - 5x - 24 = 0 "$ açık önermesinin doğruluk kümesini bulunuz.

Niceleyiciler

Önüne geldiği elemanların çokluğunu belirten “ bazı (en az bir) ve her ” ifadelerine “ niceleyiciler ” adı verilir.

Her sözcüğü ile bütün, tüm, tamamı sözcükleri aynı anlama gelir.

Her kelimesi yerine $\forall$ sembolü kullanılır.

Bazı sözcüğü en az bir anlamındadır. En az bir yerine $\exists$ sembolü kullanılır.

Örnek: p : “ Bazı reel sayılar sıfırdan büyük veya sıfıra eşittir. ”
sözlü olarak verilen önermeyi sembolik mantık diliyle yazıp önermenin doğruluk değerini bulalım.

p : “ $\exists x \in \mathbb{R}, x \geq 0$ ” olarak yazılır.

Örneğin, $5 \in \mathbb{R}$ olup $5 \geq 0$ 'dır. Dolayısıyla $p \equiv 1$ 'dir.

Soru: p : “ Her x doğal sayısı 0 'dan büyüktür. ” ve
 q : “ En az bir tam sayının karesi 4 'tür. ” sözlü olarak verilen önermeleri sembolik mantık diliyle yazıp, önermelerin doğruluk değerlerini bulunuz.

Soru: $p : “ \exists x \in \mathbb{R} , x^2 + 1 = 0 ”$ ve $q : “ \forall x \in \mathbb{Z} , x^2 \geq 0 ”$
sembolik mantık diliyle verilen önermeleri sözlü olarak yazıp,
önermelerin doğruluk değerlerini bulunuz.

Her ve Bazı Niceleyicilerinin Deęili :

p bir açık önerme ise p 'nin deęili $\neg p$ ile gösterilir.

Aşağıdaki tabloda bazı sembollerin değili verilmiştir.

Sembol	=	$\equiv$	$\lt$	$\gt$	$\leq$	$\geq$	$\exists$	$\forall$	$\wedge$	$\vee$
Deęili	$\neq$	$\not\equiv$	$\geq$	$\leq$	$\lt$	$\gt$	$\forall$	$\exists$	$\vee$	$\wedge$

Örnek: p : “ $\exists x \in \mathbb{R}, 3x - 6 = 0$ ” önermesinin deęilini bulunuz.

Soru: $p : “ \forall x \in \mathbb{N} , x^2 \leq 1 ”$ önermesinin deęilini ve deęilinin doğruluk değerini bulunuz.

Soru: $p : “ \forall x \in \mathbb{Z} , 2x = 4 ” \wedge “ \exists x \in \mathbb{N} , \frac{4}{x} > 1 ”$ önermesinin deęilini ve deęilinin doğruluk değerini bulunuz.

Soru: $p : “ \exists x \in \mathbb{Z} , x^2 < 0 ” \vee “ \forall x \in \mathbb{R} , x^2 > x^3 ”$ önermesinin deęilini ve deęilinin doğruluk değerini bulunuz.

Soru: $p : “ \exists x \in \mathbb{R} , x + 3 = 5 ” \Rightarrow “ \exists x \in \mathbb{N} , \sqrt{x} = 25 ”$

önermesinin deęilini ve deęilinin doğruluk değerini bulunuz.

($p \Rightarrow q \equiv p' \vee q$ idi.)

Soru: $p : “ \exists x \in \mathbb{Z} , x^2 - 4 = 0 ” \Rightarrow “ \text{Eşkenar dörtgenin tüm kenarları birbirine eşittir. } ”$ önermesinin karşıt tersini bulup, karşıt tersinin doğruluk değerini bulunuz.